

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Quæstio II. De Emptione, & Venditione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

VII. Difficultas est in matrimonio, quando fuit irritum ob aliquod impedimentum, num debeat eo sublato innotescere utrique conjugii, ut uterque de novo contrahat? Multi apud Less. loc. cit., Sanch. lib. 7. disp. 36. docent, satis esse, quod innotescat tantum alteri parti, verbi gratia uxori, quæ erat conscia talis impedimenti, & ista inducat maritum ad iterum contrahendum, casu quo primus Contractus fuisset invalidus; Communior tamen, & probabilior sententia docet,

debere utrique innotescere invaliditatem primi Contractus, ut valide possint iterum contrahere. In casu tamen gravissimæ necessitatis licitum est uti priore sententia, quando scilicet facile est, ut alter, cui de novo impedimentum innotescit, nolit matrimonium revalidare, & inde oriantur odia, rixæ, homicidia, liberorum velut illegitimorum desertio, necnon uxoris tanquam concubinæ infamia. Atque hæc de Contractibus in genere dixisse sit satis.

Q U Æ S T I O II.

De Emptione, & Venditione.

Absoluta disputatione de Contractibus in genere, descendimus ordinata methodo ad disputandum de singulis principalioribus in specie. Et primo quidem de Emptione, & Venditione, quæ in usu frequentissima sunt, & subjacent plurimis difficultatibus. Quæremus autem primo, Quid sit Emptio, & Venditio? Secundo, Quænam res emi, vel vendi possint? Tertio, Quodnam sit pretium justum rerum vendibilium? Quarto, An monopolia, & negotiatio sint illicita? Quinto, An debeat venditor aperire vitia rei vendendæ? Sexto, Ad quem spectent fructus rei venditæ? Septimo, Cui res vendita pereat, si perit ante traditionem?

ARTICULUS I.

Quid sit Emptio, & Venditio?

- I. Emptio est Pactio pretii pro merce; Sicut Venditio est Pactio mercis pro pretio. Quid venit nomine mercis? Traditio rei, aut pretii non requiritur ad Contractum perficiendum, sed ad transferendum dominium.
- II. Tributum, seu laudemium debetur Gabellario, seu domino, qui erat tempore Contractus, non illi, qui est tempore traditionis. Quid si Contractus exigat ratihabitionem?
- III. Si pro merce datur pretium simul, Pars IV.

& alia res, Contractus dicendus erit venditionis, si pretium excedat talem rem, ut proinde gabella debeatur; secus vero erit permutationis. Quid si res non excedat valorem pretii, quod cum illa datur?

- IV. Non est Emptio, sed locatio, & conductio, quando Artifex ponit solas operas, & non materiam; Secus vero si materiam simul, & operas ponat, & in hoc casu gabella erit solvenda.
- V. Non tamen si Artifex materiam simul, & operas ponat edificando domum in fundo meo.

I. **D**efinitur Emptio, quod sit Pactio pretii pro merce; sicut e-

E con-

contra Venditio definitur, quod sit *Pactio mercis pro pretio*. Nomine autem mercis venit qualibet res vendibilis, videlicet res mobiles, immobiles, actiones, jura, & quodcumque pecunia aestimari potest. Quare tria ad Emptionem, & Venditionem requiruntur, merx, pretium, & mutuus consensus exterius expressus: Nec requiritur ad hunc Contractum traditio rei, aut pretii, ut perficiatur, ex *leg. 4. De contrahenda emptione*; quamvis requiratur traditio rei, ut per Contractum hunc transferatur dominium illius.

II. Dubium tamen est, quando ex emptione, vel Venditione rei tributum aliquod, seu gabella, vel laudemium solvendum est Gabellario, vel domino directo, cuiusmodi tributum, Gabellario ne, qui existerat tempore emptionis, an illi, qui existit tempore traditionis rei?

Respondent communiter cum Molin., Bonac. hic contra Vasq., & Tiraquel., deberi illi, qui erat tempore Contractus, cum emptio sit perfecta ante traditionem rei, si consensus sit absolutus: Quod si consensus sit conditionalis, tunc suspenditur consensus; verbi gratia si intendant contrahentes contrahere dependentem a consecutione scripturae, vel alterius conditionis, & in tali casu etiam tributum debetur quidem post impletam conditionem, sed Gabellario, qui existerat, quando celebratus fuit Contractus, non quando purificatur conditio, quia impleta conditione Contractus fictione juris retrahitur ad tempus, in quo fuit celebratus, ex *leg. Qui balneum* apud citatos Doctores; Et idem docent, si Contractus requirat ratihabitionem; Quamvis Vasq., & Tiraquel. putent oppositum, quod scilicet gabella solvenda sit Gabellario existenti tempore ratihabitionis.

III. Quæritur nunc primo, Utrum

habeatur Emptio, an Permutatio, vel alius Contractus innominatus, quando pro merce datur pretium simul cum alia re? verbi gratia, si pro domo dentur centum aurei, & equus, habeturne emptio, itaut debeatur gabella, an non?

Respondeo, quod si pretium excedat rem, quæ cum illo datur pro merce, talis Contractus dicendus sit Emptio, secus Permutatio: Quod si res, & pretium erunt ferme æqualia, talis Contractus erit vel Emptio, vel Permutatio ad arbitrium Contrahentium. In dubio autem num intenderint celebrare Contractum venditionis, an permutationis, attendi debent verba, quibus Contractus celebratus est, ex *leg. In stipulationibus, de Regulis juris*. Quare quando gabella pro emptione alicujus rei solvenda est, Contractus dictus dicendus simpliciter emptionis, si pretium excedat rem, quæ cum illo datur, ut si pro domo dentur centum, & equus, qui valeat viginti aureis, atque adeo gabella solvenda est: Contra vero si res excedat pretium, ut si pro domo dentur centum, & equus, qui valeat quingentis aureis; Quod si equus valeat etiam centum aureis, puto cum Molin., & Bonac., quod pro tali Contractu dimidia gabella solvenda sit, contra Bald., & alios existimantes esse Contractum venditionis, & sic gabellam esse integre solvendam; Et contra Gomez, & alios putantes esse Contractum permutationis, & sic gabellam simpliciter non esse solvendam.

IV. Quæritur secundo, In quo differat Emptio a locatione, & conductione?

Respondeo, quod si Artifex ponat solas operas, non materiam, ut si ex auro meo Artifex conficiat anulum, talis Contractus dicitur locationis, & conductionis; quia Artifex locat operas suas, & ego illas conduco: Si ve-

ro Artifex materiam simul, & operas ponat, censetur emptio, & venditio, ut si Artifex det mihi anulum ex auro suo; Unde gabella solvenda est.

V. Excipiendum tamen, si in fundo meo Artifex fabricet domum, apponendo materiam, videlicet lapides, tegulas, culcem, &c.; censetur enim Artifex operas suas locare, ex leg. Sabinus ff. de Contrahenda emptione, quia domus in alieno solo fabricata cedit domino fundi, & ideo in tali casu gabella non esset solvenda.

ARTICULUS II.

Quanam res emi, vel vendi possunt?

I. Res pretio aestimabiles dumtaxat emi, vel vendi possunt, seclusa speciali prohibitione; Unde non possunt vendi spiritualia, nisi ratione materiae; Nec Templum sine licentia; Nec res pupilli, vel minoris; Nec homo liber, nisi pro vita menda, pro aliis redimendis, aut si Saraceni bello iusto sint capti.

II. Res indifferentes, quibus homines sepe ad malos usus utuntur, quando vendi possunt? Num possunt ex motivo propria utilitatis vendi huiusmodi res, qua non vergunt in damnum proximi, & quarum abusus a Republica toleratur? Quid si locando domum ludentibus, aut meretricibus grave inde damnum sequatur?

III. Quando, & a quibus, & sub quibus conditionibus vendi possunt publica officia secularia, puta Gubernatoris, Judicis, &c.?

IV. Quonam pacto emi possit res furtiva? Ad quid tenetur, qui bona fide rem furtivam emit, & revendidit? Et quid si mala fide emerit?

V. Venditio rei aliena jure positivo est solum invalida quoad transferendum dominium talis rei, non vero

quoad transferendum dominium pretii. Hinc potest dominus rei vendite sibi illam vindicare, ubicunque repererit, & Venditor mala fide illam vendens solum tenetur Emptori damnum resarcire.

VI. Quando poterit quis cogi ad vendendas res suas?

VII. Si res eadem uni doneatur, alteri vendatur, & tertio vendatur simul, & tradatur, ad quem istorum ea spectabit?

VIII. Quando donatur res Titio ab eo, qui impar est solvendis omnibus debitis, poteritne Titius rem illam sibi retinere? an debet creditoribus donantis illam restituere?

I. Certum est, vendi posse omnia pretio aestimabilia, nisi specialis prohibitio adsit, qua illicitam, vel invalidam reddat venditionem.

Hinc fit primo, spiritualia vendi non posse, cum non sint pretio aestimabilia; Potest tamen vendi calix consecratus, aut aliud ratione materiae, vel ratione laboris in eo conficiendo: Labor tamen, qui per se annectitur rei spirituali, verbi gratia, in administratione Sacramentorum, &c. sine laebe simoniae vendi non potest.

Secundo, nec potest vendi templum sine licentia, etiamsi vendatur ratione materiae, cum talis venditio irritetur in leg. Sancimus, de Sacrosanctis Ecclesiis; Et ut notat Trull. dub. 19. prohibitum etiam est vendere vasa sacra integra etiam ratione materiae; secus vero si sint confracta; quia tunc sanctitatem amiserunt.

Tertio, res pupilli, vel Minoris, &c., vendi non possunt a Tutore, vel Curatore; quamvis in conscientia valida sit venditio, si bona fide justum pretium solvatur.

Quarto, non potest homo liber vendi, ex leg. Sed Celsus, Cod. de Contrahenda emptione, nisi pro vita propria

pria tuenda, vel pro alio redimendo, ut fecit S. Paulinus Episcopus Nolanus; vel si vendatur filius a Patre ob nimiam egestatem; vel si vendantur Saraceni iusto bello capti.

Notandum tamen, quod licet possit aliquis se vendere ad vitam tuendam, non possunt tamen alii illum emere; quia ex lege charitatis debent illi vel mutuum dare, vel conducere eorum operas anticipata solutione.

II. Quæritur nunc primo: An liceat vendere res indifferentes, quibus homines sæpe ad malos usus utuntur, ut sunt chartæ lusoriae, taxilli, arma, venena, &c.?

Respondeo, Reginal. apud Dian. part. 1. tract. 8. resol. 41. negare, quia hoc esset cooperari ad proximi ruinam, quod est peccatum contra charitatem; Equidem dico cum Sanch., Trull. dub. 20., Pal., Dian. loc. cit., quod vendere rem ex se tendentem ad malum sit illicitum; ut vendere Idola Paganis, Judæis panem azymum, vestes sacerdotales, gladios circumcisorios, ædificare Judæis Synagogas, Mauris Mesquitas, Idololatriæ Delubra, &c. Sicut nec licet Judæis vendere Crucifixum, si præsumatur eos abufiros ad irrisionem. Circa res vero indifferentes non tendentes ex se ad malum, distinguendum est; Nam vel abusus illarum est in damnum Tertii, & a Republica non toleratus; Et non licet eas vendere; sic non licet vendere venenum illi, quem scio abufurum, nec mulieri prægnanti ea, quæ tendunt ad abortum, nec gladium Petro, si sciam, quod velit alium interficere; Si tamen res indifferentes non sunt in damnum proximi, & earum abusus toleratur a Republica, licitum est eas vendere; Nec tenetur Venditor examinare mores, & intentionem ementium, dum modo ex motivo propriæ utilitatis, aut alia ex rationabili causa ea vendat. Ratio est, quia nemo

tenetur, quamvis possit, cum suo notabili damno vitare peccata alterius, quæ non sunt in damnum Tertii, & a Republica tolerantur: Et ideo communiter docent, quod possum ab Usurario parato accipere mutuum solvendo usuras. Quare licitum est vendere aleas, & taxillos, quamvis advertam emptores iis male usuros; possum etiam vendere Judæis agnum, & flores; possum vendere fucos, & ornamenta meretricibus, cibos iis, quos scio violaturos jejunium; possum locare domum Usurariis, meretricibus; dummodo tamen istæ sua vicinia non plurimum noceant aliis feminis honestis; hoc enim vergeret in damnum aliorum; Unde non qualibet necessitas, & utilitas, sed magna, & notabilis requireretur, ut posset domus iis locari: Propter eandem rationem non possum locare domum ludentibus, qui ludo sæpe blasphemias, & furra adjungunt; quia major causa requiritur ad permittenda hæc peccata publica blasphemiarum, & furti, quam alia minus gravia, ut dicemus cum de Contractu locationis.

III. Quæritur secundo: An vendi possint publica officia sæcularia, puta Gubernatoris, Judicis, &c.?

Respondeo cum D. Th. opusc. 20. ad Ducissam Brabantiam, Less. lib. 2. cap. 72. dub. 4., Sanch., & aliis apud Trull. dub. 21., & Dian. part. 2. tract. 5. resol. 108., quod quamvis ex natura rei non sit id illicitum, quia ratione eminentiæ, & occasione lucri sunt pretio æstimabilia, tamen plerumque perniciosum est ea vendere ob multa incommoda, quæ inde sequuntur; videlicet quia sic non conferuntur dignioribus, sed ditioribus; & quia ementes hæc officia potius curant pecuniam recuperare, & ditescere, quam bonum Reipublicæ, unde lites excitant, prorogant, aliaque mala committunt: At concurrentibus ali-

aliquibus circumstantiis vendi licite possent, ut docent citati Doctores, præciso jure positivo in contrarium; Etenim in *leg. 2., Cod. de Monopoliis* prohibitum est ea vendi: Ubi tamen consuetudine in contrarium jus hoc commune abrogatum est, vendi licite possunt sub nonnullis conditionibus; & primo quidem, dummodo qui vendit sit Princeps supremus, seu Respublica libera, quia hæc sunt bona Reipublicæ, ac proinde eorum dispensatio soli Principi supremo convenit; Unde non possunt Marchiones, Duces, & Domini locorum vendere (nisi ex Principis concessione, vel ex legitima præscriptione) nec officia, quæ habent annexam jurisdictionem, ut Gubernatoris, Judicis, &c., nec illa, quæ habent annexam aliquam justitiæ administrationem, ut Tabellionis, Decurionis, &c.; bene vero si non habeant annexam justitiæ administrationem, ut officia Janitoris, Præconis, Custodis carceris, Præfecti cursorum, &c.; Quod si illa priora officia vendiderint, tenentur ad restitutionem, nisi bona fide vendiderint, & sit transactum triennium, quo bona mobilia præscribuntur. Notat tamen Trull. ex Cordub., & Lopez, censeri dari tacitam licentiam ad ea vendenda, quando Rex sciret Magnates ea vendere, & dissimularet cum posset impedire.

Secunda conditio est, ut vendantur dignioribus, ut docent communius, & verius, vel saltem dignis, juxta probabilem sententiam nonnullorum apud Dian. part. 4. tract. 4. resol. 172. cum Vasq., Turrian., & aliis.

Tertia est, ut vendantur moderato pretio.

Quarta, ut id censeatur necessarium, vel utile bono Reipublicæ; nam hæc officia non sunt propria Principis, ut tributa, sed sunt communia Reipublicæ, quæ eorum administrationem, & collationem commisit Principi com-

munis utilitatis causa. Azor. tamen apud Dian. loc. cit. cum Filiuc. notat, non damnandas has venditiones factas a supremo Principe, vel de licentia illius, concurrentibus his circumstantiis, quia multi putant esse utiles Reipublicæ, eo quod Emptores metu pænæ, ne officium amittant simul cum pretio, quod dederunt, coguntur recte fungi munere suo.

Insuper Tambur. lib. 8. tract. 3. cap. 7. notat posse a Marchionibus, & aliis Principibus subiectis vendi officia secularia, quæ ipsis absolute sunt data sine obligatione, quod non vendantur: Hæc autem esse præsumuntur, si solent absolute de iis disponere sine obligatione reddendi rationem alteri Superiori de eorum collatione, & si immemorabiliter antecessores consueverunt vendere sine alterius licentia. Ratio est, quia ex una parte ea officia sunt pretio æstimabilia; ex alia parte, quando Rex hæc officia donat iis, quos scit per se non esse obituros, ut feminis, vel viris nobilibus suæ aulae, probabile est ex Azor., Regem dare facultatem illa vendendi: Caveant tamen, ne indignis vendant, aut pretio immoderato.

Immo Villalob., Aragon., & alii apud Dian. part. 6. tractat. 6. resol. 3. putant, Proreges posse ea vendere, dante iis facultatem consuetudine; Et quia constituuntur a Rege ut Alter ego. At Dian. loc. cit. ex Mendoza ostendit id Proregibus prohiberi; Aditque non suffragari consuetudinem, nisi Rex illam sciat, & non reclamet.

IV. Quæritur tertio: An possit emi res furtiva, vel quæ talis esse dubitatur?

Respondeo, emi non posse, nisi cum intentione restituendi eam domino deductis expensis; sic enim negotium domini utiliter ageretur: Quod si dominus deinde non compareat, converti debet in usus pios. Ubi notan-

tandum ex Pal. apud Dian. part. 4. tract. 3. resol. 27., non censendam rem esse furtivam, nisi rationibus efficacibus, & moraliter convincentibus id probetur; quia ex leg. *Merito*, ff. *Pro socio*, nemo praesumitur malus, donec probetur: Qui autem mala fide rem emit, comparente domino tenetur illam dare domino, etiamsi pretium amittat; si vero bona fide emit, & bona fide revendidit, ad nihil tenetur. At si ante revenditionem constat de furto, potest probabiliter rescindere Contractum cum latrone, si aliter non possit pretium suum a domino recuperare; Quamvis Cajet. putet simpliciter domino dandam esse: Immo putat etiam Marchant. apud Dian. part. 5. tract. 14. resol. 87., & part. 2. tract. 17. resol. 4., quod qui emit mala fide rem furtivam, possit rescindere Contractum cum fure, & non teneatur eam reddere domino cum amissione pretii, quia nemo tenetur cum suo incommodo rem alterius in meliorem statum deducere; Sed communis sententia est in contrarium in poenam ejus, qui mala fide emit rem furtivam.

V. Notandum praeterea ex Bonac. punct. 2. & Croix lib. 3. part. 2. n. 694. venditionem rei alienae esse invalidam quoad transferendum dominium rei, non tamen quoad transferendum dominium pretii, si solus emptor mala fide procedat, & venditor nesciat rem esse alienam, ex leg. *Rem alienam*, ff. *de Contrahenda emptione*. Unde fit, dominum, cujus res vendita est, posse rem illam sibi vindicare, ubicumque sit, nisi legitimo temporis cursu praescripta sit ab emptore bona fidei: Et eadem ratione usurarius vendens res alienas loco usurarum acceptas, non transfert illarum dominium; unde dominus potest illas sibi vindicare; Nisi tamen res illae functionem recipiant, seu sint ejus generis,

quae si sint commixtae cum rebus emptoris, non possint discerni: Qui tamen mala fide vendidit, quamvis non teneatur reddere pretium Emptori, quando dominus vindicat sibi rem suam, tenetur tamen refarcire illius damna, si emptor bona fide emit rem illam; fecus vero non tenetur.

Dices: Contractus celebratus per dolum dantem illi causam est irritus; talis est Contractus celebratus ab emptore ignorante rem esse alienam; ergo est invalidus, & consequenter sicut non transfertur dominium rei in emptorem, sic nec dominium pecuniae in venditorem.

Respondeo, Contractum per talem dolum celebratum non esse irritum jure naturae, sed jure positivo: Quod patet, quia Contractus Matrimonii est validus, etiamsi celebretur per dolum circa qualitates dantem illi causam; ut si quis contrahat, quia putat Bertram esse virginem, pulchram, divitem, secus non contracturus: Quare sicut jus positivum non irritat Contractum hunc matrimonialem, ita nec irritat Contractum emptionis rei alienae quoad transferendum dominium pecuniae, quamvis sit irritum quoad transferendum dominium rei alienae, eo quod semper res clamet ad dominum.

VI. Quæritur quarto: An possit quis cogi ad vendendam rem suam?

Respondeo regulariter loquendo id non licere; interveniente tamen justa causa, videlicet propter bonum publicum id licet: Unde cogi quis potest ad vendendum frumentum tempore inopiae, ad vendendam domum pro Monasterio, Hospitali, Ecclesia, pro scholis publicis, pro via publica facienda, pro Palatio Principis. Similiter, ut notat Molin. tom. 3. disp. 709. apud Laym. §. 5., quamvis quilibet possit in suo fundo altius aedes attollere, & fenestras aperire; tamen potest

test id publica auctoritate prohiberi, si e talibus fenestris videri possent personæ Religiosæ intra proprias aedes habitantes; vel si vicinus magnum inde ferret gravamen, & ille valde exiguum commodum, (dummodo tamen talis servitus non aperiendi fenestras, vel non attollendi muros congruo pretio compensetur.) Sic artium professores cogere possunt fabrum, verbi gratia, ferrarium, ut ex officina sua migret, si publicis lectionibus impedimento sit.

VII. Queritur quinto: Quando res eadem pluribus diverso tempore venditur, aut donatur, locatur, &c., cuius erit?

Respondeo, quod cæteris paribus, *Qui prior est tempore, potior est iure*, ex Regul. 54. in 6., Si vero uni sit solum donata, aut vendita, & alteri vendita simul sit, & tradita, & pretium solutum sit, tunc secundus emptor est præferendus, ex leg. *Quoties*, Cod. *De rei vindicatione*; & obligabitur venditor primo emptori ad interesse.

Verum tradita regula patitur aliquas exceptiones. Prima est, si prima venditio facta sit Ecclesiæ, loco pio, vel Civitati; quamvis enim illis res non sit tradita, & alteri sit deinde vendita, & tradita, prior venditio præferenda est, ex Laym. §. 4. Ratio est, quia ex leg. *ultima*, Cod. *de Sacrosanctis Ecclesiis*, dominium rei iis transfertur ante traditionem per venditionem mutuo consensu perfectam; sicut etiam per donationem, legatum, &c. Secundo, si posterior emptor, cui res est tradita, conscius erat prioris venditionis; tunc enim in pœnam fraudis poterit prior emptor intra annum a die scientiæ rem sibi vindicare: Idem dicas si res uni vendita, deinde alteri ex titulo lucrativo donationis, quamvis ignoranti, & bona fide accipienti sit tradita; quia sup-

ponitur esse in fraudem alienata. Quod si per annum a die scientiæ non repetatur a primo emptore, poterit talis donatarius illam sibi retinere, & venditor tenetur refarcire damnum emptori.

VIII. Dubitatur tamen, An si donetur res, verbi gratia equus, vel si pecunia mutuetur Titio in fraudem Creditorum ab eo, qui impar est solvendis omnibus debitis, possit Titius donatarius conscius fraudis equum, vel pecuniam sibi retinere, si intra annum non repetatur a Creditoribus?

Respondeo certum esse, quod non possit, si ad id positive cooperatus sit, puta consulendo, &c., quia qui ad injustitiam cooperatur, reus est restitutionis; Si tamen non cooperatus sit, communior, & probabilior sententia docet, quod etiam teneatur, quia licet non cooperetur suadendo, & impellendo, cooperatur consentiendo, & acceptando; Less. tamen cap. 20. num. 168. putat, quod non teneatur, quia donatarius in sui commodum id solum permetteret, (quod videtur licere,) non tamen ad id induceret.

ARTICULUS III.

De pretio iusto rerum venalium.

- I. *Pretium rei iustum triplex est, Legale, Vulgare, & Conventionale. Quodnam in pretio vulgari dicitur Summum, Medium, & Infimum? Iustum pretium ex quinque capitibus crescere, aut decrescere potest.*
- II. *Num possint ultra taxam vendi res notabiliter meliores, dummodo non segregentur a vilioribus? Quid de vino aqua diluto?*
- III. *In subbatione pretium crescit, aut decrescit pro medietate valoris rei, si procedatur sincere; Sicut etiam relate ad res, qua per prox-*

- proxenetas per vicos discurrētes venduntur.
- IV. Qui aliquid vendendum accipit, assignato pretio, quandonam possit excessum talis pretii sibi retinere? Quid de Sartoribus, quibus pars pretii dicitur a Mercatoribus relaxari?
- V. Num possit aliquid sibi retinere pro suo labore, qui rem alterius vendendam suscepit? Et quid si promiserit illam gratis se venditurum?
- VI. Merces ultronea vilescunt pro tertia, & aliquando etiam pro dimidia parte.
- VII. Qui merces vendit ad creditum, potest illas vendere pretio justo summo citra usuram; Num possit etiam aliquid accipere pro lucro cessante, vel pro periculo proximo amittendi sortem? Num possit quis emere aliquando merces minoris ob solutionem anticipatam?
- VIII. Num possint citra usuram emi minoris, quam contineant apodixa, seu credita immatura?
- IX. Non potest aliquid carius vendi, eo quod sit valde utile emptori; potest tamen sic vendi, si venditor ex ejus amissione grave incommodum pariatur.
- X. Qui est ignarus valoris rei, quam vendit, si dicat se donare excessum pretii, quod recipit a vendente, invalide donat: Quando autem communiter ignoratur valor rei, potest emi, quanti communiter aestimatur, etiam ab eo, qui conscius est talis valoris.
- XI. Pro foro externo non est rescindendus Contractus, nisi laeso sit ultra dimidium; at pro foro interno, si laeso sit notabilis, reducenda est ad aequalitatem.
- XII. Quonam pacto citra injustitiam emi, vel vendi res potest cum pacto redimendi, aut retrovendendi? Quid de Contractu, qui dicitur Go-

dere a Godere?

XIII. Contractus Mobatra quandonam est injustus? Et quando est justus, sed scandalum prabens, & a Christiana charitate alienus?

- I. **C**ertum est, pretium non esse defumendum a rei nobilitate, sic enim musca magis valeret, quam aurum, eo quod illa sit animata, & nobilior; sed defumendum ab aestimatione rei in ordine ad humanam utilitatem, & necessitatem. Triplex autem cujusque rei pretium justum datur, Legale, Vulgare, seu naturale, & Conventionale; Legale dicitur, quod a lege vel Reipublica, vel Principis, aut alterius auctoritatem habentis taxatur; Et ad illud etiam Ecclesiastici tenentur, quamvis non quoad vim coactivam, sed directivam, quatenus jure naturæ debent illo pretio vendere; quin tamen possint a laicis puniri, si contraveniant, ut notant Sanch., & Trull.; Vulgare, seu naturale dicitur, quod valet juxta vulgarem, & communem aestimationem prudentium, attenta multitudine, vel penuria rerum, abundantia pecuniæ, multitudine, vel paucitate emptorum, &c. Differt autem Legale a Vulgari, quia illud consistit in indivisibili, hoc vero suscipit magis, & minus: Et ideo triplex apud Doctores datur justum pretium vulgare, scilicet Infimum, Medium, & Supremum: Ut si res communiter vendatur vel nonaginta quinque, vel centum, vel centum & quinque, Primum dicitur pretium infimum, Secundum medium, Tertium summum, ut exemplificat Filliuc. apud Dian. part. 3. tract. 5. resol. 112., Vel si pretium summum sit undecim, medium decem, & infimum novem. Non est autem universim verum, quod pretium summum possit esse decima pars pretii medii, ut si pretium medium sit centum, summum sit centum & de-

& decem; aliter, ut advenit idem Dian., Mercatores, qui vendunt pecunia numerata merces pretio medio centum, possent ab usura excusari, si credito venderent centum & decem, id est pretio summo. Demum pretium Conventionaliale est illud, in quo partes conveniunt sine dolo, & fraude; Quod habet tantum locum in rebus voluptuosis, & quæ pertinent ad ornatum; ut sunt lapides pretiosi, falcones, &c., non in rebus necessariis, ut notat Dian. part. 1. tract. 8. resol. 56. Salon. tamen apud Trull. docet id verum esse de rebus raris, ut si vendatur adamas rarus, Chrysolithus, equus formosissimus; nam lapides pretiosi, equi, & similia regulariter non habent raritatem, ob quam possint ad arbitrium vendi quanti plurimi, aut emi quanti minimi.

Notat autem Less. cap. 21. num. 13., & Dian. apud Trull. lib. 7. cap. 20. dub. 2., quod si Magistratus esset notabiliter negligens in mutanda taxa pretii, possint tunc res vendi pretio vulgari, quia lex illa censetur iniqua, si evidens sit negligentia, aut constaret Magistratum esse vel corruptum muneribus, vel male instructum de circumstantiis mercium, vel ex odio eumentium, aut vendentium taxasse pretium. Pariter quando communiter violatur taxa, Principe sciente, & non puniente, taxa non obligat, quia censetur Princeps in lege dispensare.

Notandum præterea, pretium iustum crescere, vel decrescere ex quinque capitibus, Primo ex parte rei venditæ, si scilicet sit abundantia, vel penuria, Secundo ex parte pretii, si sit abundantia, vel penuria pecuniæ; Tertio ex parte emptorum, vel vendentium, si sit eorum paucitas, vel multitudo. Quarto ex parte expensarum, & periculorum in asportandis mercibus. Quinto ex parte modi venden-

Pars IV.

di, ut si vendantur ad minutum, vel solutione pretii anticipata, quando est periculum recuperandi pretium, &c., vel cessat aliud lucrum ex tali pecunia, dummodo id manifestetur emptori.

II. Queritur nunc primo, An si pretium, quo venduntur boves, verbi gratia, vel triticum, sit taxatum, & Petrus habeat boves, vel triticum longe præstantiora reliquis, possit ultra taxam ea vendere?

Respondeo Salas negare apud Dian. part. 1. tract. 8. resol. 52., tum quia taxa est imposita pro omni genere talium rerum; tum etiam quia aperiretur ostium, ut quilibet dicere posset res suas esse notabiliter præstantiores. Verum Molin., Regin. cum eodem Dian. affirmant, dummodo excessus in bonitate sit notabilis. Ratio est, quia sicut si triticum esset corrosus vermicibus, & longe deterius illo, quod communiter venditur, deberet minui pretium; ita si sit longe præstantius, debet pretium augeri. Notat tamen Filiuc. apud Dian. loc. cit. resol. 35., quod si sit pretium taxatum pro fructibus, carnibus, piscibus, &c., peccaret venditor, & ad restitutionem teneretur, si seligeret bonos, ut cariiori pretio venderet, & reliquos venderet pretio taxato. Ratio est, quia pretium taxatum est pro utrisque permixtum. Putant tamen Homob., & Salas apud Dian. loc. cit. resol. 51., & resol. 80. non peccare, qui vendit vinum aqua dilutum descendendo in pretio quantum pretio mediocri cum eo vitio valet, quod emptori non manifestat, dummodo venditor inde nullum damnum patiat, eo quod sit brevi illud consumpturus; & dummodo id non sapius fiat; quia sic minueretur pretium commune vini non mixti aqua; cum enim non agnoscant emptores mixtionem aquæ, existimant minui pretium commune, & ideo nolunt emere ab aliis vinum majori pretio,

F

tio,

rio, unde aliis venditoribus inferretur
damnum, & iniustitia.

III. Queritur secundo: Quodnam sit
pretium iustum in subhastatione?

Respondeo, Bonac. hic num. 21. a-
pud Dian. loc. cit. resol. 55., & Tambur.
lib. 8. tract. 3. cap. 7. sentire, quod sub
hastâ res tanti valeat, quanti vendi potest,
quia ista est praxis timoratorum. Sed
communius, & verius cum Salon. docent,
quod si res valeat, verbi gratia, centum
pretio mediocri, iustum pretium infimum
in subhastatione sit quinquaginta, & iustum
pretium summum sit centum quinquaginta,
(& idem docet Trull. de rebus, quæ per
proxenetas per vicos discurrentes privati-
m venduntur,) dummodo tamen in venditione
procedatur sine fraude, & dolo, non tamen
si venditor occulter rei defectus, vel si
immittat fictos emptores, qui simulent
emere, ut res carius vendatur; vel si
emptor alios subornet, aut precibus valde
importunis, vel vi, aut metu illos inducat,
ne offerant majus pretium, ut ipse vilis
emat. Non peccat tamen probabiliter ex
Dian. loc. cit. resol. 76., contra nonnullos
oppositum sentientes cum Tamb. loco lau-
dato, si emptor in publica licitatione roget
amicos, ne offerant plus certa quantitate,
ut possit illam rem emere pretio iusto,
licet infimo. Ratio est ex Petro Navarro,
quia non quodcumque monopolium mercatorum,
ut non nisi certo pretio emant, est iniquum,
si revera illud est iustum pretium; in casu
autem dicto emptor non inducit caritatem,
sed utitur industria non fraudolenta, ut
sibi res iusto pretio detur timens excessum
illius.

IV. Rogabis hic, An qui aliquid
vendendum accipit assignato tanto pretio,
verbi gratia, centum aureorum, si illud
vendat pluris, scilicet centum viginti
aureis, possit excessum illum sibi retinere?

Respondeo cum communi apud Trull. dub. 3. negative, nisi saltem taceat
dominus id illi significarit, aut nisi rem
illam sibi eo pretio emisset, antequam
ageret de venditione, unde exponatur
periculo vendendi vilis, quod periculum
compenset spe vendendi carius. Et ratio est,
quia assignatio talis pretii est facta, ne
res infra, non vero ne supra vendatur.
Verum Angelus V. *Emprio* cum Busemb.
hic probabiliter putat, quod si quis accipiat
aliquid vendendum infimo, vel mediocri
pretio, possit retinere excessum, si ex sua
industria vendat rem illam pretio rigoro-
so; secus vero si quid detur famulis
Mercatorum vendendum omni meliori modo.

Rogabis secundo; An Sartores, qui pro
aliis emunt pannum, possint a mercatoribus
accipere partem pretii, quam iis remittunt
mercatores pro qualibet ulna, eo quod ex
sua officina illud emanet?

Respondeo, Filliuc. & Dian. loc. cit. resol. 26. contra Salas affirmare; dum-
modo fideliter agant negotium eorum, pro
quibus merces emunt, ita ut non pluris
vendatur iis merx, quam valeat, & quam
alteri cuicumque venderetur. Ratio est,
quia nullum inde damnum provenit domino,
& mercatores rationabiliter illam partem
pretii donant Sartoribus, qui frequentando
eorum officinas dant iis ansam lucrandi.
Salas tamen probabiliter id negat, quia
mercatores falso dicunt se aliquid remittere,
ut alliciant.

V. Rogabis tertio; An si rem alterius
suscepisti vendendam, poteris iuste aliquid
tuo labori proportionatum accipere?

Respondeo cum Tambur. cap. 7. §. 9. posse,
si non dixisti te gratis venditurum; si
autem dixisti expresse te gratis laboraturum,
docet quidem Fagund., quod adhuc possis
iuste pretium laboris tibi retinere, quia
lupposita

posita illa promissione interserviendi gratis, infidelis potius eris, quam iniustus, si laborem tibi compenses, cum nemo teneatur servire gratis. Sed verius dicendum cum Tambur., quod non possis id iuste; tum quia cum de ceperis dominum, dicendo servire gratis, teneris servare illum indemnem; facile enim ille reperisset alium amicum, qui gratis venderet; tum etiam quia si gratis exhibuisti famulatum tuum, non potes deinde pretium accipere propter id, quod gratis donatum est.

Dices cum Lug.: Qui promittit usuras, non tenetur eas solvere, quia mutuans non habet jus ad illas; Sicut nec tenetur, qui promittit vendere rem pretio iniusto; ergo nec qui promittit servire gratis.

Respondeo, nego consequentiam; quia in primis casibus nullum habet jus ille ad usuras, & ad pretium iniustum, cum a nemine possit id accipere ex illis titulis; at in ultimo casu potest venditor titulo donationis accipere gratis tuum famulatum; unde si a te decipiatur, debet servari indemnis, ut notat Tambur. de Sacrific. Missæ lib. 3. cap. 1. §. 3. num. 57. Et ideo Sacerdos, qui promittit pro exiguo stipendio missam celebrare, tenetur ad id ex iustitia, si dominus alios reperisset, qui gratis tali stipendio celebrarent, ut idem Tambur. notat ex Decreto Sacræ Congregationis contra Suar.

VI. Quæritur tertio: Quodnam sit iustum pretium mercium ultronearum?

Respondeo cum Less., Bonac., & aliis apud Dian. loc. cit. resol. 53. merces ultroneas vilescere pro tertia parte, ita ut si pretium iustum illarum in officina sit, verbi gratia, sexaginta, quando quis eas emit rogatus a venditore, possit eas emere quadraginta; Immo Rebel., Sal., Cajet., Palat. apud eundem Dian. putant, vilescere

etiam pro dimidia parte, unde res illa possit iuste triginta emi; quia talis modus vendendi indicat copiam mercium, & paucitatem emptorum. Verum Trull. putat, non posse in iis certam regulam assignari, sed judicandum esse ad arbitrium prudentis viri attentis circumstantiis; nam quando magna est copia mercium, multitudo vendentium, & paucissimi sunt emptores, possunt etiam ultra dimidium vilescere merces ultroneæ, ut pretium iustum sit id, in quo partes conveniunt; ut accidit anno 1609., quando Neophyti, seu los Moriscos mandato Philippi Tertii ex Hispania expulsi sunt: Disertius Moya part. 2. tract. 5. disputat. 1. quæst. 3. §. 4. docet, in his casibus communiter res parvi aestimari, & sic pretium illarum non esse illud antiquum, sed quod nunc habent, sicut quando navis onusta advenit, vilescit pretium ex copia rei hic & nunc.

Illud certe observandum, ne quis facile inducatur ad ditescendum ex miseris alienis, ut velit vilissime emere, eo quod alter maxime indigeat, cum ex hoc uno capite usurae sint illicitæ: Sicut enim mutuatarius ex necessitate mutui offert usuras, ita ex necessitate aliquando pauperes vendunt res suas vilissimo pretio; Christiana autem caritas refugit ab his oblationibus accipiendis, suadetque, ut mutuemus gratis, & emamus pretio iusto. Notat tamen Caram. apud Moyam laudatum, quod sicut quando rogatus emis, vilius emis, videlicet rem valentem centum emis quinquaginta, ita si rogatus vendis, potes centum quinquaginta vendere, immo aliquando biscentum.

VII. Quæritur quarto, An liceat vendere pluris ad creditum, seu dilata solutione, quam vendi res soleat pecunia numerata?

Respondeo universim esse usuram, si vendatur ad creditum res pluris, quam

quam sit ejus justum pretium rigorosum; si vero vendatur res ad creditum pretio justo rigoroso, quæ tamen pecunia numerata pretio justo infimo venderetur, non committitur ulla injustitia; ut docet Lug. de Empt., & Vendit. num. 104. Notat tamen Dian. part. 1. tract. 8. resol. 22. apud Trull. dub. 18. in aliquibus casibus posse ad creditum res vendi ultra pretium justum rigorosum. Primo scilicet ratione lucri cessantis, vel damni emergentis; Verbi gratia, si ex defectu pecuniæ cogar solvere meo creditori interesse, vel cogar abstinere a negotiatione, & lucro, quod cæteroqui facerem cum illa moneta, vel si ut emptori gratum faciam, non conservo rem illam vendendam carius alibi, vel alio tempore: Debeo tamen id aperire emptori, qui forte alios venditores adiret, ne tantum pretium solvat; Secundo, ratione periculi proximi amittenda sortis, ex Less. lib. 2. cap. 21. num. 34. apud Dian. resol. 57. contra Navar., & alios, dummodo dicat emptori se illo titulo aliquid accipere; Præsertim si dubium sit, an id illi placeat; nam forte nollet eo titulo aliquid dare; Quod si quæras, quale erit propter hoc periculum pretium justum? Respondet Less. esse, quod tu libenter, & rationabiliter alteri dares ad redimendum tale periculum. Tertio, quia sic vendendo multiplicantur aliquando emptores, & sic crescit pretium mercium.

Dubium etiam est, An possit quis emere minoris anticipata solutione, quando aliqua res eo modo emi solent, ut lana, triticum, vinum, cafeus, sericum, frondes, mori, &c.?

Respondeo cum Dian. part. 1. tract. 3. resol. 22. contra Valent. affirmative; ita scilicet ut non solum possint sic emi infimo pretio justo, sed etiam aliquando minoris infimo, propter rationes adductas, Primo quidem pro-

pter lucrum aliquod forte cessans, aut damnum emergens; Secundo, propter periculum non recipiendi tempore suo merces, aut non sinceras; Tertio quia sic emendo multiplicantur venditores, & sic minuitur pretium vulgaris mercis; Quarto, quia sic emendo facile rogaris emere, ita tamen ut in gratiam venditoris emas, & sic ultronearum mercium pretium etiam ex hoc capite minuitur; Quinto, quia aliter merces si omnes emerentur numerata pecunia tempore traditionis, vilius venderentur propter earum multitudinem, & propter necessitates vendentium, ratione quarum emptores rogarentur, præsertim ad evitandos sumptus in iis conservandis. Ubi advertit Bonac. hic num. 20., hinc non sequi, quod universim per se simpliciter possit res aliqua emi minoris credito, quam valeat pecunia anticipata; quia hoc est virtuale mutuum, ex quo certe non potest percipi lucrum.

Notandum tamen cum Salon. apud Trul. dub. 9., venditionem istarum mercium anticipatam aliquando esse perfectam, itaut anticipato detur pro iis pretium; sicut quando emitur vinum in vinea, lana in ovibus, & oleum in oliva, triticum in herba, folia mori in arbore; Et in tali casu emi potest justo pretio, etiamsi infimo, res, vel jus in illam, itaut lucrum, vel damnum rei cedat emptori, non venditori, & ideo dicitur venditio perfecta: Aliquando venditio anticipata est imperfecta, quia scilicet emens dat pecuniam anticipato non taxando pretium rei, & vendens solum promittit rem, ejusque dominium pro tempore futuro; Et in tali casu lucrum, vel damnum rei cedit venditori, & pretium taxandum erit tempore traditionis, quanti tunc res æstimabitur, itaut non sumatur pretium rigorosum, aut infimum, sed medium, ut servetur æqualitas.

Hinc

Hinc fit, licitum esse etiam hunc Contractum emptorium, Do tibi mille aureos, vel solvendo tempore messis in tritico pretio, quod nunc determinetur prudentis arbitrio, vel solvendo tempore messis in tritico pretio tunc frequentius currenti, vel quod fit inter rigorosum, & infimum.

Non potest tamen fieri Contractus emptorius dando pecuniam pro tritico consignando tempore messis, ita ut eo vilius ematur, quo majus tempus intercedit inter consignationem pecuniae, & tritici; quia sic propter dilationem, seu propter mutuum, habetur lucrum.

Notandum secundo, quod quando emptor emit anticipato ex tuo fundo, verbi gratia, decem modios tritici, vel ex tuo oliveto decem coros olei, si venditio sit perfecta, & fundus non reddat decem, non poteris obligari ad ea supplenda; nam sicut si reddat duodecim, omnia duodecim sunt emptoris, ita si reddat octo, non teneris supplere: Si vero venditio sit imperfecta, Garz., & Salon. putant, quod Contractus sit usurarius, si venditor obligetur supplere, si ea non habeat, seu si obligetur dare decem modios tritici, quando solum octo proveniunt ex suo fundo. Ratio est, quia qui rem, quam vendit, non habet, non tenetur restituere, nisi pecuniam, quam accepit; cum non habeatur in tali Contractu, nisi emptio. Unde si hic obligetur ad quarendos decem modios, quos non habet, obligaretur ad aliquid pretio aestimabile ultra sortem principalem, quod est usura. Si tamen conditionate obligetur ad dandos decem modios, si habeat ex suo fundo, secus vero ad reddendam eandem pecuniam, Contractus non esset usurarius.

VIII. Quæritur quinto, Utrum chirographa, seu apodixæ, hoc est credata immatura, emi possint minoris,

quam contineant? Verbi gratia, si Petro debeat Cajus centum solvenda post annum, poterisne tu illa emere nunc nonaginta quinque?

Respondeo cum Trull. dub. 10. & Dian. resol. 49., quod si ea debita non sint solvenda sine expensis, & molestiis, procul dubio possunt minoris emi, prout aestimantur tales molestiæ, expensæ, vel incertitudo debiti; & sic non solum debita in futurum solvenda, sed etiam quæ de præfenti solvenda essent, possunt emi minoris. Si vero ea debita in futurum solvenda sunt facilis solutionis, & omnino certa, & liquida, putant communiter, quod sit usura palliata emere illa minoris: Quamvis Sanch. in Consil. part. 1. lib. 1. cap. 7. disput. 17. cum Azor., Salon., Cajet., Sà, Trull., & Tambur. lib. 8. tract. 3. cap. 7. §. 8. putet probabilem esse oppositam sententiam, quod id liceat; quia pretium justum rei pensandum est secundum communem estimationem; atqui juxta communem estimationem magis aestimatur pecunia præfens, quam jus ad pecuniam habendam post annum; ergo potest tale jus emi minoris pecunia numerata. Et ratio a priori videtur esse, quia centum aurei, qui nunc habentur, ex nunc possunt esse utiles; jus vero ad centum habendos post annum non est utile per totum hunc annum. Ad rationem in contrarium respondent, talem Contractum non esse mutuum palliatum, sed esse venditionem veram, ut proinde si jus illud ad centum quantumvis liquidum forte pereat, emptori pereat, non venditori; Nec est novum, quod ematur jus ad rem, sicut emitur, verbi gratia, jus transeundi per viam; Et ideo Dian. cum aliis docet, quod etiam ab ipso debitore possint ea minoris emi.

Sed prima sententia tenenda est; quia talis emptio videtur esse potius mu-

mutuum virtuale, supposito; quod non cesset lucrum in emente, & periculum amittendi sortem sit remotum; & ideo jure merito proscrip̄ta est ab Innoc. XI. thesis 41. dicens: *Cum pretiosior sit numerata pecunia, quam numeranda, & nullus sit, qui non minoris faciat pecuniam presentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuario exigere, & eo titulo ab usura excusari.* Qua de re plurima diximus in Trutina thesium damnatarum exponendo hanc thesim, & quadragesimam secundam ab Alexand. VII. proscrip̄tam, quæ habet: *Licetum est mutuari aliquid supra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.*

Rogabis, An si sciam debitorem non esse solvendo, possim chirographum, vel debitum illud vendere pretio currenti iis, qui id nesciunt? Respondetur negative, quia teneor manifestare vitia occulta rei, quæ venditur, ut si venderem agrum sterilem; quicquid in contrarium dixerint nonnulli apud Lefs. lib. 2. c. 21. dub. 10.

IX. Quæritur sexto, Utrum vendi possit res aliqua, puta domus, vel vinea carius, eo quod sit utilis emptori?

Respondeo cum Bonac. num. 27. negative, quia venditor non potest vendere rem carius propter aliquid, quod suum non est; hæc autem utilitas non est sua; ergo. Potest tamen aliquid carius vendi propter affectum specialem, quem habet venditor ad rem illam, qua se privat in gratiam emptoris (ut notat idem Bonac. num. 15.) unde si pretium sit a Principe taxatum, adhuc poterit pluri vendi, quia pretium constitutum a Principe est super re secundum se, non habita ratione affectus specialis venditoris ad ipsam, vel damni subsequenter, &c.; Debet tamen venditor ex Laym. cap. 17. num. 10., & Lefs. emptorem mone-

re, quod ultra pretium justum aliquid recipiat ratione oblectationis, & commodi specialis, quo se privat; aliter emptorem deciperet.

X. Quæritur septimo, An qui gemmam emit a rustico ignaro valoris illius gemmæ, possit illam emere quanti minimi, protestando quod illam emeret, verbi gratia, uno aureo, ita ut si valeat mille aureis, retineat eam titulo donationis?

Respondeo cum Bonac. num. 6. negative, quia ignorantia venditoris non minuit pretium rei, & res non potest vendi minoris quam valet, invito venditore: Quare etiamsi rusticus dicat se donare, invalida est donatio, quia involuntarie donat, cum nesciat gemmæ valorem; ad validam enim donationem requiritur perfectum voluntarium: Secus tamen dicendum, si valorem gemmæ venditor simul, & emptor ignoret; tunc enim ineunt contractum sortis, exponendo se æqualiter periculo lucri, & damni; Contractus autem sortis licitus est, quando uterque æquali periculo se exponunt.

Notant tamen Bonac., Lefs., Molin. apud Dian. part. 1. tract. 8. resol. 79. contra Turrian., quod si in fasce herbarum, vel lignorum, quæ venduntur, inveniatur herba magnæ virtutis ignotæ venditori, possit emptor concius talis virtutis emere fascem illum pretio currenti. Idem docent, si quis sciret in alterius fundo latere thesaurum, vel venam metalli vel fontem, &c., posse quippe ipsum emere pretio ordinario. Ratio est, quia communiter fascis ille, & hic ager non æstimatur pluri; neque enim habetur ratio de thesauro communiter ignoto. Hinc etiam inferunt, quod si in aliqua regione res aliqua pretiosa parvi æstimetur, idque ignorent incolæ, possit res illa parvo emi; ut fecerunt Hispani ementes aurum apud In-

Indos: Et si lapidario esset ignota virtus alicujus lapidis pretiosi, qui illius valorem sciret, posset emere pretio communi; Etenim in pretio taxando habenda semper ratio est æstimationis communis; Contra vero si quis ex ignorantia venderet adamantem pro vitro, non potest sic emi; quia communiter adamas non æstimatur ut vitrum, quamvis vendens putet illum esse vitrum.

XI. Quæritur octavo: An si quis in pretio deceptus fuit, possit rescindere contractum, vel repetere id, in quo læsus est?

Respondeo cum communi apud Laym. cap. 17. §. 1. omnem emptionem, & venditionem, in qua iusti pretii latitudo exceditur, esse iniquam, & per restitutionem deducendam esse ad æqualitatem, nisi liberalis datio, vel remissio ejus, qui deceptus est, saltem præsumpta, habeatur: Quando enim modica inæqualitas accidit in contractu, præsumendum, quod contrahentes velint invicem remittere; secus vero si inæqualitas sit notabilis. Verum in foro externo ad vitandam litium multitudinem tunc solum potest venditor rescindere venditionem, quando læsus est ultra dimidium, ex leg. 2. Cod. de rescindenda venditione, ut si merx, quæ infimo pretio valet decem aureis, vendita sit minus quinque: Et quamvis talis facultas in jure detur solum venditori, nihilominus communiter docent pari ratione concedendum etiam emptori, ut possit in foro externo rescindere emptionem, si læsus sit ultra dimidium; ut si merx, quæ summo pretio valet decem aureis, empta sit plus quindecim: Quamvis enim Cujacius, Abbas, Pinellus, & alii apud Laym. loc. cit., & Dian. part. 7. tract. 10. resol. 22. putent, tunc solum posse rescindi contractum ab emptore, quando plus duplo solvit,

videlicet si merx, quæ valet decem, ematur plus viginti, sicut in venditione læsio debet esse infra dimidium; At communius cum Molin., & aliis docent rescindi posse, etiam si plus quindecim ematur merx, quæ valet decem, sicut in venditore decepto consimilis læsio dat jus ad rescissionem contractus. Idemque dicendum in aliis contractibus, puta permutatione, locatione, emphytheusi, &c.

Dubitarunt aliqui, An in foro etiam interno idem servandum, ut tunc solum detur obligatio restitutionis, quando læsio est ultra dimidium? Affirmavit Bald., & alii apud Sal., eo quod excessus pretii retineatur auctoritate judicis; Gerson etiam docuit lesionem citra dimidium, in contractibus esse contra jus naturæ, non tamen obligare ad restitutionem, quia talis contractus est validus. Sed communiter docent has sententias esse improbables, tenerique lædentem ad restitutionem, id exigente justitia; Unde Apoll. 1. ad Thesal. 4. dicit: *Ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de his omnibus.*

XII. Quæritur nono: An possit res emi, vel vendi cum pacto redimendi, aut retrovendendi?

Respondeo, certum esse id licere, itaut retrovendatur vel eodem pretio, si sic pactum ineatur, vel pretio, quod æstimabitur tempore retrovenditionis, si nullum præcessit pactum; ut putat Tambur. cap. 7. §. 8. num. 21. Ratio est, quia talis contractus de se nullam continet injuriam, servatis servandis; Sicuti igitur, ut dicemus quæstione sequenti art. 14. quæsto 6., licitus est Censuræ redimibilis cum pacto saltem implicito retrovendendi, ita licita est emptio rei cum pacto retrovenditionis.

Notandum tamen, quod si pactum sit

fit in favorem emptoris tantum, eo quod is solum possit repetere pretium quandocumque libuerit, res, quæ, verbi gratia, valet sexaginta, vendi debet pluris, quam valeat, videlicet, ut nonnulli putant, tertia parte pluris, nempe octoginta; Si vero sit in favorem venditoris tantum, eo quod ad arbitrium possit rem suam sibi reassumere, restituto pretio, res debet vendi minoris quam valeat, videlicet quarta parte minoris, hoc est quadraginta quinque circiter; Si demum sit in favorem utriusque, itaut quilibet possit ad libitum repetere suum pretium, & suam rem, res vendi debet etiam pluris, quam valeat, minoris tamen, quam si fiat pactum in favorem solius emptoris; ut notat Trull. dub. 14; quia semper majus beneficium est emptoris, quod possit rem, quæ semper est in promptu, restituere ad arbitrium, quam venditoris, quod possit restituere pecuniam, quam non facile habere potest, & ideo vendi posset res decima parte pluris, quam valeat, puta sexaginta sex.

Plures tamen conditiones in hoc contractu requiruntur. Prima, ut habeatur vera intentio emendi, & vendendi, (aliter esset usura palliata) & ideo pretium debet esse iustum; Proinde si Emptor rem illam alteri vendat, non potest primus venditor rem illam sibi vindicare, quia posito quod vendiderit, non habet amplius jus in rem, sed in personam; Secunda, ut fructus rei pertineant ad emptorem, cujus res est, & cui perit, si forte pereat; Proinde potest talis res locari eidem venditori, & tunc fructus pertinerent ad venditorem. Tertia, ut contractus emptionis, & locationis non sit immoderatus, ne sit usura palliata; Proinde non est habenda ratio pecuniæ, videlicet ut quinque, verbi gratia, pro centum exigantur,

sed habenda est ratio fructuum, qui percipi possunt a re empta, & locata, demptis expensis, & molestiis. Quarta, ut non vendatur res pretio riguroso cum pacto, quod eadem retrovendatur eidem personæ pretio infimo; hic enim contractus, qui dicitur Mohatra, vulgo Stocco, est usurarius, ut dicemus quaestio sequenti. Verum, ut notat Dian. part. 1. tract. 8. resol. 58., & 33. ex Trull. si venditor volens mutuare pecuniam velit vendere rem credito pretio riguroso, prævidens, quod ille sit retrovenditurus alteri rem pretio infimo pecunia numerata, non peccat contra iustitiam, si ad id illum non obliget, ne implicite quidem.

Ex quibus sequitur, quid dicendum de contractu, qui vulgo dicitur *Godere a godere*, quando scilicet tu das Titio domum valentem centum, & Titius dat tibi centum, itaut ad arbitrium utriusque possit quilibet rem suam reassumere? Procul dubio contractus hic dicitur a Juristis Antichristis esse usurarius, quatenus tradenti pecuniam nullum lucrum cessat, & interim percipit fructus ex ea domo, qua fruitor, ut notat Azor. apud Bonac. punct. 7., & apud Dian. resol. 82.: Nihilominus si per huiusmodi contractum habeatur vera emptio cum pacto retrovenditionis pretio iusto, non haberetur mutuum virtuale, atque adeo nec usura. Et ratio a priori est, quia per contractum venditionis transfertur dominium rei in emptorem, qui subit ejus rei periculum, si forte pereat; unde nil mirum, quod res ea possit eidem domino fructificare; Secus vero si non habeatur venditio, ut dicemus etiam quaest. seq. art. 4. quaest. 6. Debet tamen in hoc, ut diximus, res vendi decima parte pluris, quam valet, verbi gratia, domus valens centum debet vendi centum, & decem, cum majus sit beneficium em-

emptoris, quod possit rem restituere ad arbitrium alterius, quam venditoris, quod possit ad arbitrium alterius restituere pecuniam, quæ non semper in promptu est.

XIII. Quæritur decimo, Utrum venditiones reciproca ejusdem rei licita sint, quas Hispani vocant Mohatras; Verbi gratia, si Titius indigeat centum aureis, & petat mutuos a mercatore, potestne mercator vendere illi credito, verbi gratia, pannum pretio rigoroso, puta centum & decem, ut illud vendat alteri pecunia numerata pretio infimo iusto, videlicet centum, & sic habeat centum aureos, quibus indiget; quod si careat novo emptore, exhibeat se mercator ad iterum emendum idem pannum centum aureis, cum ipse vendiderit centum & decem?

Respondeo cum communi, quod si mercator vendens pannum credito centum & decem ineat pactum cum Titio, ut sibi revendat illud pecunia numerata centum aureis, certe talis contractus sit illicitus, & manifeste usurarius; unde proscripta est ab Innoc. XI. propos. 40. dicens: *Contractus mohaira licitus est etiam respectu ejusdem persona, & cum contractu revenditionis prave inito cum intentione lucri; quam fuisse expendimus in Trutina thesium damnatarum; Si tamen non habeatur pactum retrovenditionis, sed detur a mercatore facultas Titio, ut revendat pannum pecunia numerata cui maluerit, in tali casu putant multi apud Less. cap. 2. dub. 16., quod intercedat usura palliata, quia ea intentione venditur pretio summo, ut retrovendatur sibi pretio infimo pecunia numerata, cum non facile reperitur alter emptor: Less. tamen cum Navar. apud Dian. part. 1. miscel. resol. 58. docet posse in tali casu palliatam usuram non intercedere, si talis contractus retro-*

Pars IV.

venditionis ne implicite quidem ineatur, quando scilicet facile poterit emptor habere ab alio pecuniam numeratam, qua indiget; Sic enim mercator iusto pretio vendidit, quamvis vendiderit pretio rigoroso, & iusto etiam pretio redimit, si sibi offeratur redimendum pretio infimo.

Notat tamen Less., quod quamvis sine injustitia, & usura palliata possit sic vendi pannum, & redimi a mercatore, tamen talis contractus sæpe non vacat culpa. Primo enim peccare potest mercator contra charitatem cogendo miserum ad emendum pannum, quo non indiget cum tanto impendio, cum possit illi succurrere dando mutuum; Secundo, propter malum exemplum, & scandalum, quod datur, cum talis contractus habeat speciem usuræ, & contractus mohatræ ab Innoc. XI. damnati.

ARTICULUS IV.

An monopolia, & negotiatio sint illicita?

- I. Monopolium est unius venditio, & quadrupliciter contingere potest.
- II. Si venditores conspirent in pretium iustum rigorosum, solum peccant contra charitatem; sicut si emptores conspirent in pretium infimum. Qui tamen malis artibus ad id inducunt mercatores, peccant etiam contra justitiam.
- III. Probabilius contra justitiam peccant, qui omnes merces alicujus generis emunt, ut carius illas vendant. Num peccent, qui hæc emunt postquam cives sibi necessaria paraverunt?
- IV. Injustum est monopolium, quando quis impedit malis artibus merces, ne in Civitatem advehantur, ut carius vendat res proprias; Sicut

G quan-

quando quis rumores disseminat, quod naves mercibus onusta sint submersa, ut pretium mercium augetur; Aut si vendens sub hasta apponit fictos licitatores, qui plus offerant, ut alii in pretio ascendant.

V. Monopolium, quod habetur, quando ex Principis privilegio aliquis solus certas merces vendit pretio justo, licitum est, si detur causa talis concessionis, & pretium non taxetur ab iis venditoribus; aliter est injustum.

VI. Negotiatio non est intrinsece mala, sed mali speciem praefert, cum saepe variis culpis annectatur.

VII. Clericis in Sacris, ac Religiosis sub mortali prohibetur negotiatio. Num etiam Beneficiariis? Prohibetur pariter iisdem conducere aliena praedia, ut fructus vendant, necnon emere jumenta, ut ea locent.

VIII. Non est prohibita iisdem negotiatio economica, sed Lucrativa, & Politica. Num tamen possint per alios negotiari?

IX. Qui habet alibi suam pecuniam, & ne patiatu[r] jacturam cambii, emit ibi res aliquas, quas hic vendat, tunc non dicitur negotiari, quando id facit ad servandum se indemnem, non ad lucrandum.

I. **M**onopolium idem sonat, ac venditio unius, sicut Monopola sonat unicus venditor. Contingit autem monopolium multipliciter; Primo, si venditores conspirent inter se de pretio, itaut non minoris vendant; Secundo, si unus, vel pauci omnes merces emant, ut deinde vendant quanti plurimi, eo quod notabilem inopiam, & caritatem inducant; Tertio, si impediunt, ne aliae merces advehantur, ut ipsi plures vendant merces suas cum damno Reipublicae. Quarto, si Princeps alicui concedat

privilegium, ut solus vendat certum genus mercium.

II. Quaeritur primo; An monopolium primo modo sumptum liceat, videlicet si mercatores conspirent inter se de pretio?

Respondeo, si conspirent in pretium injustum, seu supra rigorosum, procul dubio peccant contra justitiam, & tenentur ad restitutionem; Si vero conspirent in pretium justum, sed rigorosum, non peccant contra justitiam, ut docent communiter contra Rebell., sed peccant contra charitatem; quia Respublica ob tale monopolium sentit grave incommodum: (Et eadem est ratio, si emptores conspirent in pretium infimum, ut accidere solet in licitationibus,) Si tamen minis, vel fraude mercatores impedirent, ne alii minoris vendant, quam pretio rigoroso, certe contra justitiam peccarent, quia injuria fieret emptoribus.

III. Quaeritur secundo: An liceat monopolium secundo modo sumptum, quando scilicet unus, vel pauci omnes merces alicujus generis, verbi gratia, vinum, frumentum, coemunt, ut carius vendant?

Respondeo, Molin. disp. 345. putare probabile, quod sic peccetur solum contra charitatem, & contra justitiam solum legalem, atque adeo sine onere restitutionis: Quam sententiam Less. cap. 21. num. 151. putat probabilem, quia res emitur justo pretio, ut supponitur, & deinde sine injuria res illa supprimitur: Siquidem nemo tenetur ex justitia vendere. Sed communiter docent peccari contra justitiam particularem, seu Commutativam, & sic cum obligatione restituendi; quia per fraudem inducitur inopia rerum illarum, & caritas, ac augetur pretium rei: Notat tamen Bonac. apud Dian. loc. cit. resol. 24. & Trull. dub. 18. contra Rebel., Sal. pro-

probabile esse, quod qui non exercuit monopolium, nec fuit causa, quod pretium rei iustum crederet, possit rem suam vendere eo pretio, quo ab aliis venditur; quia tunc tale pretium est pretium commune, atque adeo iustum, etiamsi auctum sit per fraudem aliorum. Notat secundo, quod secluso monopolio possit regulariter quislibet suas merces suppressere usque ad tempus opportunum, quo eas majori pretio vendat. Notat tertio Trull. ex Salon. non esse damnandos mercatores, qui merces emunt postquam Reipublica cives sibi necessaria paraverunt. Notat quarto Dian. loc. cit. resol. 27. ex Filiuc. excusari ab onore restitutionis transfereutes triticum extra Territorium, etiamsi ob id pretium notabiliter augeatur. Notat demum Reginald. lib. 25. num. 328. monopolia licere, quando ideo tantum fiunt, ut merces iusto mediocri pretio vendantur; sic enim nec caritas inducitur, nec Reipublica, aut privati læduntur, sed ea industria mercatores utuntur, ne cogantur pretii vililitatem incogruam subire. Unde juxta hunc Auctorem non dicendi sunt peccare, quando nulli irrogatur injuria. Docet etiam Navar. apud Dian. loc. cit. resol. 76. monopolium non esse iniquum, si fiat, ne alii pretio injusto res vendant, aut etiam pretio rigoroso.

IV. Queritur tertio: An liceat monopolium tertio modo sumptum, quando scilicet impeditur, ne merces aliunde in Civitatem advehantur, ut propriae carius vendantur?

Respondeo cum communi apud Dian. loc. citat. peccari contra justitiam, si id fiat fraude, & minis; peccari vero solum contra charitatem, si solis precibus id obtineatur, quando ob id caritas, & inopia inducitur. Ad hujus generis monopolia revocantur, Primo, quando multi conveniant,

ut opus ab uno inceptum alter non perficiat; Secundo, quando aliqui rumores disseminant, vel literas confingunt, quibus exprimitur, naves onustas mercibus fuisse submersas, ut sic pretium mercium augeatur; Tertio, quando vendens sub hasta apponit fictum licitorem, qui plus offerat, ut alii emptores in pretio ascendat; Quarto, si artifices conveniant, ut non doceant artem, nisi soluto certo pretio.

V. Queritur quarto: An liceat monopolium quarto modo sumptum, quando scilicet Princeps concedit privilegium, ut unus tantum vendat certas quasdam merces?

Respondeo licere, si adfit justa causa talis concessionis, modo venditor non excedat pretium iustum, vel taxatum a Principe, vel taxandum iudicio prudentium. Habetur autem causa justa concessionis, si id fiat in bonum publicum; quando scilicet vel Princeps eget pecunia pro bono publico, vel expedit, ut unus vendat, quia non sunt multi, qui possint tales merces asportare. Sic iuste conceditur bibliopolis, ut alii non possint vendere talem librum, vel quia sine tali privilegio nemo eum imprimeret, & venderet propter proximum periculum pendendi potius, quam lucrandi; vel quia sic reliqui ad laborem animantur. Iuste etiam a dominis locorum conceditur, ut unus, vel duo sint tabernarii in suis locis propter eandem rationem, ut notat Trull. Quod si sine justa causa illud concedatur, injuria fit reliquis volentibus vendere: Unde ad restitutionem damni tenentur, Primo illi, qui tale privilegium impetrarunt, & lucrum reportarunt; Deinde in istorum defectum tenentur, qui privilegium concesserunt. Præterea concedens privilegium inique ageret, si relinqueret pretium taxandum a venditoribus, daretur enim occasio vendendi pretio injusto

justo cum damno Reipublica: Quod tamen intelligendum de mercibus usui humano necessariis, ut sunt panis, vinum, linum, pannus, &c., non de iis, quæ pertinent ad luxum, & delicias, quas nemo cogitur emere, ut sunt picturæ, tapetes sericorum, panni pretiosi, alæ, &c.

VI. Quæritur quinto; Quid sit, & an sit intrinsece mala negotiatio?

Respondeo, Negotiationem idem esse, ac otii negationem, cum Negotiatores curis, & sollicitudinibus abundant: Definitur, quod sit *Emptio rei cum animo eam integram, & immutatam vendendi propter lucrum*; si enim res mutetur, non est negotiatio, sed industria, & artificium. Docet autem D. Th. 2. 2. quæst. 77. art. 4. non esse intrinsece malam, sed indifferentem, cum possit bene, vel male fieri; quamvis habeat speciem mali, tum quia animus lucrandi præferre videtur avaritiam, & quia sæpe exercetur interpositis fraudibus, dolis, mendaciis, monopolis, juramentis, furtis; licet ea vitia negotiatoris sint, non negotiationis.

VII. Quæritur sexto; Quibusnam prohibeatur negotiatio?

Respondeo prohiberi Clericis constitutis in Sacris, & omnibus Religiosis sub pœna excommunicationis, & suspensionis, non quidem latæ sententiæ, sed ferendæ; Unde communissime Doctores docent contra Cajetan., Rodriq., & Michaelem de Palatio apud Dian. loc. cit. resol. 72., istos peccare mortaliter, si negotientur, etiamsi negotiatio non sit turpis, & absit scandalum: Quamvis Lessl., Filliuc., & alii apud eundem Dian. excusent eos a mortali, si semel, aut iterum negotiationem exerceant; quia negotiatio dicit frequentiam aliquam. Ratio cur prohibeatur est, quia ex Apost. 2. ad Timoth. 2. *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus*; Et 1. ad

Timoth. 6. dicitur: *Habentes alimenta, & quibus regamur, his contenti sumus*. Utrum autem prohibeatur etiam Beneficiariis, qui non sunt in Sacris constituti? Dubitant Doctores; Communiter affirmant, sed aliqui apud Dian. resol. 73. negant.

Notandum tamen primo, Clericis prohiberi tantum negotiationem lucrativam, qua res inmutata venditur majori pretio, non artificiosam, qua res arte mutatur, & venditur; quia hæc artificium potius est, quam negotiatio: Nec prohibetur Clericis usus artis honestæ, cum legamus Actor. 18. Paulum artem scenofactoriam exercuisse: Quare licitum est Clericis seculo scandalo emere jumenta, ut nutrita carius vendant, emere oves, ex quibus vendant agnos, & lactinia; Possunt etiam vendere rem immutatam carius, quam emerunt, nisi ad id emerint. Non possunt tamen conducere aliena prædia, vel similes res fructiferas, ut fructus vendant: quamvis enim hoc non sit negotiari, ut advertit aperte Trull. disp. 19. num. 8., est tamen illis expresse prohibitum *Causa 21. quæst. 3. cap. 1., & 3.*, ut notat Lug. disp. 265. num. 19., & Sal. dub. 2.; Lessl. tamen, & Molin. disp. 347. docent posse id efficere ad suam, suorumque sustentationem, immo in casu necessitatis possunt etiam negotiari, ut notat Sal.: Quamvis autem possint propria prædia, ac jumenta locare, non possunt tamen emere jumenta solum, ut ea locent; quia hoc esset genus negotiationis, ut docent etiam Lessl., & Molin.

VIII. Notandum secundo, triplicem dari negotiationem, aliam Lucrativam, de qua hætenus locuti sumus, aliam Oeconomicam, emendo necessaria ad suam, suorumque sustentationem, & vendendo superflua, & hæc licita est Ecclesiasticis; satis enim est, quod non ematur aliquid ea intentione, ut

carius vendatur immutatum; Tertiam demum Politicam, emendo necessaria exercitui, & civibus; & hæc non decet Clericos, qui debent esse a negotiis secularibus alieni.

Notandum tertio, quod quamvis Clericis prohibitum directe sit tantum negotiari per seipfos, tamen indecens est negotiari per alium, qui totam industriam præstet; ut si pecuniam in societate mercatorum depositam habeant; Quare si non excuset necessitas, putant Less., Molin., Trull. esse saltem veniale per alios negotiari, secluso scandalo; quamvis Dian. loc. cit. resol. 72. cum Turrian. putet, ne veniale quidem esse ex vi prohibitionis per alios negotiari. Verum si Clerici, aut Religiosi negotiarentur per suos famulos, & factores, esset mortale, quia hoc non est negotiari per alios, sed per seipfos, ut notat Trull.

IX. Quaritur demum apud Lug. de Just. disp. 27. sect. 3., & apud Dian. part. 7. tract. 1. resol. 21. An habeatur negotiatio prohibita, si Titius pecuniam, quam ex proprio patrimonio, vel beneficio habet in alia Provincia, non potest habere Neapoli, ubi degit, sine magna jactura cambii, & ideo ne afferatur Neapolim pecunia minus utilis, facit ea pecunia emi in sua Provincia merces aliquas, verbi gratia sericum, quod Neapoli vendat eodem pretio, & fortasse minori?

Respondent laudati Doctores distinguendo; si enim moneta in utroque loco sit ejusdem valoris, unde sericum utrobique vendatur, verbi gratia decem carolenis circiter, non continetur in casu adducto negotiatio prohibita, quando magnum detrimentum in cambio sis passurus, etiamsi sericum illud vendas Neapoli carius, dummodo intentio emendi non sit ad lucrandum, sed ad servandum te indemnum: Contra vero si pecunia plus

valeat Neapoli, quam in tua Provincia, idque facias, non ut serves te indemnum, sed ut lucreris.

ARTIC. V.

An debeat Venditor aperire vitia rei venditæ?

- I. Defectus rei vendenda vel sunt in substantia, vel in quantitate, vel in qualitate. Alii autem sunt Emptori noxii, alii vero solum reddunt rem inutilem: Istorumque ignorantia potest esse Emptori invincibilis, & potest esse vincibilis.
- II. Contra justitiam peccat, qui rei vendenda defectus in substantia, & quantitate non manifestat. Quid si quis vino prestanti aquam intermiscet?
- III. Rei vendenda defectus occulti in qualitate a Venditore ex justitia debent manifestari, quando Emptor interrogat de certo defectu, & quando res petitur ad certum usum, ad quem res illa est inutilis: Sicut etiam si res sit Emptori nociva.
- IV. Emptor pariter tenetur manifestare ex justitia valorem rei Venditori illum ignoranti; Sed non tenetur, quando talis valor communiter ignoratur.
- V. Validus est Contractus venditionis, quando Venditor ignorat vitium notabile rei venditæ; sed comperta veritate tenetur Emptori damnum resarcire.

I. **N**Otandum primo, vitia, vel defectus rei alia esse in substantia, alia in quantitate, alia in qualitate. Dicuntur esse in substantia, si res aliqua pro alia diversa specie, vel numero tradatur, ut aurichalcum pro auro, equus A. pro equo B.; Sunt vero in quantitate, si res in pondere, aut mensura deficiat, ut si dentur de-

cem libræ, vel ulnæ pro duodecim. Sunt demum in qualitate, si verbi gratia animal infirmum vendatur pro sano, ager sterilis pro fecundo, vinum aqua mixtum pro puro, vestis vetus pro nova.

Rursus defectus rei alii sunt noxii emptori, ut si ematur domus ruinosa pro integra, Equus furiosus pro domito, pharmacum noxium, &c.; Alii reddunt rem inutilem tantum, sed non sunt noxii, ut si ematur vas argenteum habens aliquam rimulam pro integro, pharmacum inutile pro utili, equus fenex pro juveni.

Notandum secundo, ignorantiam talium defectuum in venditore posse esse vel invincibilem, eo quod non teneatur tales defectus cognoscere; vel vincibilem, seu culpabilem, ut si ignoret defectum rei, quem communiter alii ejusdem artis cognoscunt; Sic venditor carniū tenetur agnoscere, an carnes sint bovinæ, vel arietinæ. His positis,

II. Quæritur primo: An teneatur venditor manifestare defectum rei in substantia, vel in quantitate?

Respondeo cum communi affirmati-ve, itaut peccet mortaliter, & ad restitutionem teneatur, qui occultat; Etenim hujusmodi fraus, & dolus in re gravi est peccatum grave contra justitiam; unde tenetur compensare damnum, qui unam rem pro alia vendit, vel qui vendit rem deficientem in pondere, vel mensura. Et quidem ad restitutionem tenetur, Primo, qui frumentum, vel filum sericum ponit in loco humido, ut intumescat, & crescat: Secundo, agricolæ, qui tritico glebulas, aut alia semina intermiscet; quamvis non peccet, qui vendit triticum cum glebulis terreis, quas communiter habet postquam in area expurgatum est; immo si perfecte illud purgarit, non peccat, si iterum admisceat tot terræ glebulas, quot com-

muniter habet triticum, quod venditur: Tertio, qui vino aquam intermiscet; Quod si vino præstantissimo admisceat tenue, itaut fiat simile illi, quod ab aliis eodem pretio venditur, probabiliter ex Lessl. & Bonac. apud Dian. part. 1. tract. 8. resol. 51. non peccat; sicut nec si intermiscet eodem modo aquam, quando emptor tale vinum non est servaturus, sed statim consumpturus (nam vinum aquæ mixtum servari nequit) quamvis, si id frequenter fiat, inferatur injuria venditoribus puri vini, ex Turrian. apud eundem Dian. resol. 80., eo quod mensura puri vini sic minuatur, & ideo in praxi talis sententia consulenda non est, sed omnino rejicienda (quamvis Dianæ videatur probabilis) ne detur occasio avaritiæ, & injustitiæ; Præsertim quia sic venditur vinum pretio summo, quod renuunt universim emptores solvere, & fit injuria aliis venditoribus sincere procedentibus, eo quod emptores facile illos deserant decepti ab eo, qui videtur minoris vendere vinum dilutum.

III. Quæritur secundo: An teneatur venditor manifestare defectus rei in qualitate, & emptor valorem rei ignoratum a venditore?

Respondeo, & dico primo, si emptor interroget, an res habeat certum defectum, vel si res petatur ad certum usum, tenetur venditor ex justitia manifestare vitia occulta; aliter venditio est nulla, & ante judicis sententiam rescindenda; & in foro externo datur actio, quæ dicitur Redhibitoria ad recuperandum pretium, & restituendam mercem, quia dolus dedit causam contractui. Ita Lessl. apud Trull. dub. 11. Quod si emptor tantum interroget in genere, an res habeat aliquem defectum, tunc si res sit utilis ad finem, & defectus alii occultentur, venditio est valida; si vero sit inutilis ad finem, venditio est nulla, &

rescindenda: Sicut etiam si res sit nociva emptori; ut si vendatur equus ferox pro domito, aromata evanida pro recentibus, servus furax, & fugitivus. Ratio est, quia etiam in hoc casu dolus daret causam contractui, & emptor sic interrogans censetur rationabiliter invitus; ut notant communiter apud Dian. part. 1. tract. 8. resol. 39.

Dico secundo: Si emptor non interrogat de vitio rei, sed suo iudicio fidens rem aliquam ex multis deligit, non tenetur venditor manifestare ejus defectus, si sit utilis ad finem, & non nociva emptori; Debet tamen tantum pretium accipere, quantum valet res illa cum vitiis suis; ut si vendatur vas argenteum cum aliqua rimula. Si tamen vitium, quod tacetur est notabile, quo scilicet cognito emptor non emisset, quia scilicet reddit rem illam inutilem, aut nocivam, Contractus est nullus, daturque in foro externo actio redhibitoria, scilicet ad rehabendum pretium, & tenetur venditor refarcire omnia damna. Ratio est, quia dolus daret causam Contractui; quoties autem dolus dat causam Contractui, Contractus est nullus, ex leg. 1. Cod. de Aedilicis actionibus.

IV. Dico tertio: Sicut tenetur venditor manifestare emptori vitia, ita emptor tenetur manifestare rei valorem venditori ignorantibus, verbi gratia, si vendat gemmam pro vitro, aurum pro aurichalco; Si tamen etiam emptor valorem rei ignorat, tenetur comperta veritate illius valorem venditori compensare, ut communiter docent cum Lessi. cap. 11. num. 84. apud Dian. resol. 79.; Quamvis gemmae in eo loco, ubi parvi aestimantur, possint parvi emi, quia emuntur ibi pretio communi, sicut etiam ager habens thesaurum latentem, & fascis herbarum, in quo adsunt herbae magnae virtutis notae solum emptori, emi possunt

pretio, quo communiter aestimantur, ut diximus.

V. Dico quarto: Si venditor ignorans vitium rei notabile rem illam vendidit, Contractus est validus, cum non intercedat dolus, sed cognito vitio debet descendere de pretio rei, itaut tantum accipiat, quantum res cum eo vitio valet; Quamvis non teneatur refarcire damna secuta emptori, si sine culpa lata vitium illud ignoravit, ut notat Bonac. hic.

ARTICULUS VI.

Ad quem spectant fructus rei venditae?

- I. Fructus pendentes rei vendita spectant ad emptorem, nisi aliter conveniatur.
- II. Pertinent tamen ad venditorem, quamvis res tradita sit emptori, si pretium nondum sit solutum, aut non sit data fides de pretio solvendo.
- III. Quomodo possit sine labe usura emptor, concessa venditori dilatione solutionis pretii, percipere interesse ratione fructuum rei vendita?
- IV. Ex re vendita, & aliena possunt percipi fructus solum ratione lucri cessantis.
- V. Si Contractus venditionis dissolvatur post annum, sive quia fuit conditionatus, & conditio non est purificata, sive quia celebratus fuit per dolum dantem causam Contractui, fructus talis rei eo anno provenientes spectant ad venditorem.
- VI. Spectant vero ad emptorem, si Contractus post annum rescindatur, quia intercessit lesio ultra dimidium iusti pretii.
- VII. Quid si venditio rescindatur ratione pacti de re retrovendenda?
- VIII. Quid si venditio cum pacto additionis in diem, vel cum pacto legis

gis commissoria verbis directis celebrata deinde dissolvatur? Et quid importent hac pacta additionis in diem, & legis commissoria?

IX. Si venditio rescindatur jure Retractus, seu jure congrui intra annum post venditionem, fructus medii temporis ad emptorem spectant. Explicatur, quid sit hoc jus Congruui, seu Retractus.

I. Certum est primo ex Bonac., Less. lib. 5. num. 1. dub. 13., & aliis, fructus pendentes tempore venditionis spectare ad emptorem quoad valorem, quem habent tempore venditionis, nisi aliter conveniant contrahentes; Et ratio est, quia censentur esse pars rei emptæ: Et eodem modo si equus vendendus ostendatur emptori cum ornamentis suis, quando decernitur pretium equi, intelligitur cum suis ornamentis, nisi aliter conveniatur.

II. Certum est secundo, quod quando res vendita tradita est emptori, sed pretium nec est solutum, nec est habitum pro soluto, data fide de pretio, tunc fructus rei venditæ pertinent etiam ad venditorem, eo quod res domino fructificat; in tali autem casu dominus rei est venditor, non emptor, quamvis tradita sit emptori; ergo, &c.: Contra vero si pretium est solutum, aut habita est fides de pretio, concessa dilatione ad solvendum, fructus pertinent ad emptorem, eo quod in tali casu dominus rei sit emptor, ut supra diximus; nec tenetur emptor ad interesse pro pretio non soluto, nisi aliter conventum sit.

III. Quæritur tamen primo, An possint isti contrahentes sine labe usuræ convenire, ut quousque pretium rei venditæ solvatur, teneatur emptor ad interesse ratione fructuum?

Respondeo cum Bonac. punct. 7., Molin. contra Less., & Vasq. affirma-

tive. Ratio est, quia in tali casu non teneretur emptor ad interesse ratione dilationis sibi concessæ ad solvendum, quæ est tacita mutuatio, sed teneretur ratione lucri cessantis venditori; venditor enim patitur ex anticipata hac venditione damnum hoc, quod non acquirit fructus rei venditæ; ergo bene potest spectato valore talium fructuum percipere interesse, quoadusque sibi pretium solvatur: Certum tamen est, quod si tale lucrum non cessaret, usura committeretur percipiendo interesse ob dilationem solutionis.

IV. Neque dicas, quod venditor in hoc casu perciperet fructus ex re aliena; Nam quando res facta est aliena per venditionem cum proprio incommodo, possunt percipi fructus ex tali re; Sic quando mutuans transfert mutuatio dominium pecuniæ, quæ sibi lucrum pareret, potest ex tali pecunia aliena percipere valorem fructuum, quos ipse lucraretur, nisi mutuasset. Tutius tamen est, quod venditor in his casibus ineat venditionis contractum sub conditione, quod pretium solvatur, reservato interim sibi dominio rei, quam locat emptori, quousque pretium solvat.

V. Quæritur secundo: Quando Contractus venditionis post annum, verbi gratia, dissolvitur, ad quem spectant fructus, quos illo anno parit res vendita?

Respondeo, & dico primo; Si Contractus, verbi gratia, post annum dissolvitur, eo quod celebratus fuerit sub conditione aliqua, quæ non est impleta, fructus illius anni pertinent ad venditorem, eo quod venditor ante conditionis eventum non transfulerit dominium: Et eadem est ratio, si venditio post annum dissolvatur, eo quod fuerit celebrata per dolum dantem causam contractui; talis enim venditio est invalida, & sic res venditori, qui est dominus, fructificat.

VI. Dico secundo; Si Contractus post annum dissolvitur, eo quod pœniteat contrahentes prioris Contractus, fructus illius anni pertinent ad emptorem, ut patet; quia ille est dominus. Et idem dicitur, si Contractus rescindatur, eo quod venditor deceptus sit ultra dimidium iusti pretii; emptio enim est valida, quamvis rescindenda. Verum tamen est, ut notat Less. num. 122., emptorem teneri defectum pretii supplere, quantum intererat venditoris ipsum non fuisse deceptum.

VII. Dico tertio; Quando fit venditio cum pacto retrovendendi eodem pretio, tunc fructus medii temporis pertinent ad emptorem, qui est dominus, secundum valorem, quem habent usque ad diem retrovenditionis; Si vero venditio dissolvatur variato pretio, quia censetur fieri secunda venditio, quando celebratur hic novus Contractus, ideo fructus, juxta valorem, quem tunc habent, spectant ad secundum emptorem, qui redimit illam rem, eo quod fructus pendentes tempore Contractus censentur esse pars rei emptæ, ut supra diximus, nisi aliter conveniatur.

Hinc sequitur ex Molin., & Less. apud Bonac., quod quando rescinditur venditio, quæ prius celebrata fuit cum pacto retrovendendi eodem pretio, non fit solvendum novum vestigal, quia talis retrovenditio non censetur secunda venditio, sed rescissio primæ venditionis: Contra vero si dissolvatur venditio, quæ non fuerat celebrata cum pacto retrovendendi eodem pretio, aut si cum celebrata fuit cum pacto retrovendendi, verbi gratia, post quinque annos, deinde prorogetur tale tempus; nam rescissio ista cum non fiat vi primi, sed secundi pacti, censetur secunda venditio.

VIII. Dico quarto: Quando venditio cum pacto Additionis in diem,

Pars IV.

vel legis commissoriæ verbis directis celebrata dissolvitur, tunc fructus medii temporis pertinent ad venditorem; Ita ex leg. *Item, De in diem additione*, & ex leg. *Si fundus*, ff. *de lege commissoria*. Ratio est, quia talis venditio habetur pro nulla, eo quod dissolutio venditionis retrotrahatur ad tempus, quo celebrata fuit; Unde probabilius est ex Less., & Molin. contra Gomez, & Tiraquel. pro tali venditione non esse solvendam gabellam. Dicitur autem venditio cum pacto additionis in diem, quæ fit hoc pacto: *Vendo tibi domum, verbi gratia, ea lege, ut si intra annum reperero emptorem majus pretium pro ea solventem, domus sit inempta*: Dicitur venditio cum pacto legis commissoriæ, quæ fit hoc alio pacto; *Vendo tibi domum hac lege, ut intra annum pretium mihi solvas, aliter sit inempta, & Contractus sit nullus*. Dicitur hic Contractus fieri verbis directis, si verba ostendant Contractum esse irritum, ut si expresse dicatur, quod aliter res sit inempta, & Contractus nullus. Dicitur vero celebrari verbis obliquis, si verba ostendant Contractum esse irritandum; ut si dicatur; *Aliter res ad me redeat, & Contractus dissolvatur, seu ex tunc sit dissolutus*. Dixi proinde, venditiones istas esse nullas, & fructus medii temporis pertinere ad venditorem, si fiant verbis directis; nam si fiant verbis obliquis, fructus medii temporis pertinent ad emptorem; quia venditiones istæ sunt validæ, & solum dissolvendæ.

Ex quo sequitur, quod si fiant venditiones istæ verbis obliquis, & interim res pereat, tunc pereat in damnum emptoris, cum res domino pereat; facta autem hac venditione valida, & facta traditione rei, jam translatum est ejus dominium in emptorem: Si vero venditiones istæ fiant verbis directis, res periret venditori.

H IX.

IX. Dico demum: Si rescindatur Contractus venditionis intra annum jure Retractus, seu jure Congruui, fructus talis medii temporis spectant ad emptorem, eo quod validus fuerit Contractus. Sciendum autem, jus Retractus, seu jus Congruui competere consanguineo, vel vicino redimendi, ac ad se retrahendi rem immobilem a te alteri venditam, restituta illi suo pretio; quod jus etiam in veteri testamento fuit lege declaratum Levit. 25., Congruui autem jus competit consanguineo proximiori, si concurrat cum remotioribus, & duret per annum, & diem, quo elapso cessat tale jus. Quod si intra hoc tempus ab emptore fuerint factae expensae in re illa immobili empta, qui vult uti jure hoc congrui, debet praeter pretium compensare illi expensas necessarias, ac utiles, non tamen voluptuarias; potest tamen, ut diximus, fructus interim perceptos emptor, utpote dominus, sibi retinere.

ARTICULUS VII.

Utrum res vendita pereat, vel deterior fiat in damnum emptoris, an venditoris ante, vel post traditionem?

- I. Res, qua venditur, potest esse aut determinata, aut indeterminata; & potest vendi ad corpus, aut ad mensuram.
- II. Res vendita, si sit determinata, & pereat post venditionem, & traditionem, perit emptori, qui est dominus. Ex jure autem positivo etiam perit, & fit deterior, aut fit melior emptori ante ejus traditionem.
- III. Res vendita, qua sit indeterminata, si ante traditionem pereat, perit venditori; pretium vero crescit, aut decrescit emptori.

IV. Hinc si vendatur dolium vini ad corpus, & ante traditionem pereat, perit emptori, & eidem fit deterior, aut melior. At si vendatur ad mensuram, perit venditori; fit tamen deterior, aut melior emptori.

V. Si fundus determinatus vendatur, & ante traditionem alluvione absumatur, perit emptori, eidemque crescit, si per alluvionem crescat.

VI. Quid si vinum, verbi gratia, vendatur ad mensuram, & emptor differat illud mensurare?

I. **N**Otandum, quod res, quae venditur, vel est determinata in individuo, ut hic equus; vel indeterminata, ut centum oves mei gregis, centum modii tritici, &c., Rursum vel potest vendi res ad corpus, ut si unico pretio vendatur totum corpus, verbi gratia totum dolium vini quinquaginta aureis; Vel potest vendi ad mensuram, ut venditur fundus decem jugerum quinquaginta aureis pro singulis jugeribus. His positis

II. Quaeritur primo: Cuiam res vendita pereat, si sit determinata, ut equus?

Respondeo, & dico primo, si res vendita pereat post traditionem, perit emptori. Ratio est, quia res regulariter domino perit; atqui post traditionem rei emptor evasit dominus; ergo illi perit.

Dico secundo: Si res vendita pereat, vel deterior fiat post venditionis Contractum perfectum, & absolutum, sed ante traditionem, etiam res perit, & fit deterior emptori, (dummodo tamen non adsit culpa, vel mora venditoris in re tradenda, nec expressum sit in Contractu, quod periculum ad venditorem pertineat) Ita communiter apud Bonac. punct. 8., Less. cap. 11. dub. 12.. Ratio autem non est, ut putat Sylvest., quia emptor ante traditionem fit dominus, sed quia
ita

ita Jura disponunt, ex leg. 1., *Cod. de periculo, & commodo rei vendita*, & alia, quæ fusc congerit Molin. disp. 366., *Lessi. cap. 22. dub. 12.* Quare sicut in damnum emptoris res fit in tali casu deterior, ita fit melior in bonum ejusdem emptoris.

III. Quæritur secundo: Quinam pereat ante traditionem, aut deterior fiat res vendita, si sit indeterminata, ut centum modii tritici?

Respondeo perire venditori; pretium vero accrescere, aut decrescere emptori. Ratio est, quia contractus non censetur absolutus, sed conditionatus, si scilicet mensus fuerit tot modios tritici, si tradideris tot oves. Quamvis autem in tali casu res pereat venditori, utpote illius domino, tamen fit deterior, vel melior emptori; Unde si res in pretio crescat, aut decrescat, lucrum, aut damnum pertinet ad emptorem, quippe qui non est rei dominus; sed jus habet ad illam rem conditione purificata. Ita Molin. loc. cit., Bonac. punct. penult., Salon., *Lessi. cap. 11. dub. 12.*, & alii.

IV. Hinc sequitur primo, quod si dolium vini vendatur ad corpus, & effundatur ante traditionem, effundatur in damnum emptoris, quia venditio est rei determinata. Si vero vendatur ad mensuram idem dolium, videlicet tribus carolenis ad singulas mensuras, & ante traditionem effunda-

tur, pereat venditori, quia talis Contractus non est absolutus, sed veluti conditionatus, si scilicet reus mihi fueris ejus mensuras. Si vero pretium istarum mensurarum interim crescat, vel decrescat, id spectat ad emptorem; sicut etiam si deterior, vel melior fiat.

V. Sequitur secundo, quod si vendatur fundus determinatus, & ante traditionem alluvione absumatur, pereat emptori; Si vero per alluvionem aliquid illi accrescat, etiam accrescat emptori; par enim est, ut ad quem spectat incommodum, spectet etiam commodum.

Sequitur tertio, quod si ex certo numero ovium una vage sit vendita, & interim multæ oves pereant, adhuc una debeatur ex superstilibus emptori; Si vero omnes pereant, una ex illis perit in damnum emptoris.

VI. Sequitur quarto, quod si de communi consensu constitutus sit terminus ad mensurandum, verbi gratia, vinum venditum tot aureis in singulas mensuras, periculum rei vendita ad illum pertinet, qui est in mora. Si vero nullum tempus est constitutum, venditor potest coram testibus monere emptorem, ut intra certum tempus accedat ad mensurationem, quo elapso periculum pertinebit ad emptorem, ex leg. *Si quis vinea*, ff. *De periculo, & commodo rei emptæ.*